

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Altmışdördüncü İqtima

8 Kânunuevvel 1339 Cumartesi

Münderecat

	Sayfa	Sayfa
1. — Zabtı sabık hulâsası	106:107	riye hakkındaki Kanunun dördüncü maddesinin tefsirine dair (3/165) numaralı Başvekâlet tezkeresi hakkında Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası. 107
2. — Sualler, cevaplar	107,111	
1. — Diyarbekir Mebusu Zülfü ve Maraş Mebusu Midhat beylerin, Rum Patrikhanesine dair Adliye Vekâletinden sual taktirî (6/70)	107	2. — İkinci sınıf ihtiyat zâbitanına dair olan 15 Teşrinievvel 1339 tarihli Kanunun birinci maddesinin fıkrai ahiresinin tefsirine dair (3/185) numaralı Başvekâlet tezkeresi hakkında Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası. 107
2. — Mersin Mebusu Besim ve Niyazi beylerin, Mersin'in son teşkilâta göre müstakillen idaresi lâzımgeldiği halde elan Adana'ya merbutan idare olunması esbabı hakkında sual taktirlerine Dahiliye Vekili Ferid Beyin şifahi cevabı (6/63, 6/65)	111:112	
3. — Ergani Mebusu Kâzım Vehbi Beyin, Ergani vilâyetinin elan Diyarbekir'e merbut olması esbabına dair sualine Dahiliye Vekili Ferid Beyin şifahi cevabı (6/59)	112:120	3. — Dersin Mebusu Feridun Fikri Beyin, İhtiyat zâbitanından arzu edenlerin sınıfı muvazzafa nakilleri hakkında (2/28) numaralı teklifi kanunîsinin reddine dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası. 107:109
3. — Evrakı varide	107	
. Mazbatalar	107	
1. — Hududu Millî Haricinde kalan erkân, ümera, zâbitan ve memnûrîni aske-		1. — Rumeli'nden muhaceret eden Türklerin ihtiyacatına medar olmak üzere bir iane kutusu açıldığına dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi. 110:111

TEZKERELER

	Sayfa	Sayfa
TAKRİRLER	109	
1. — Mardin Mebusu Necip Beyin, müstacel ruznamenin 4 ncü maddesini teşkil eden Affı Umumi Kanununun müstacelen ve sair hususata takdimen müzakeresine dair takriri.	109	109
4. — Âzayı Kiram Muamelâtı.	109	
1. — Bâzı mebuslara izin verilmesine		121

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat ; Saat : 1,40

REİS — Fethi Beyefendi

Kâtipler : Mahmud Bey (Siird) Ragıp Bey (Zonguldak)

REİS — Celseyi açıyorum efendim. Zaptı sabık hulâsası okunacak :

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

BİRİNCİ CELSE

REİS — Fethi Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât zaptı sabık hulâsası kıraat ve ayne kabul olundu. Evrakı varide aiddükleri mahallere havale edildikten sonra yaban domuzlarının itlâfına dair İktisat Encümeni mazbatasını ruznameye aldı. Mücadele Milliyeye iştirak etmeyen zâbitan hakkındaki Kanunun suveri tatbikiyesine dair Eskişehir Mebusu Arif Beyin sualine Müdafaai Milliye Vekilinin ve Adliye Vekâletince yapılmış olan müstantıklık imtihanına dair Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin sualine Adliye Vekilinin cevapları istima' olundu. Ruznamedeki gayrimüstacel mevaddın müstacel mevad meyanna ithaline dair Saruhan Mebusu Sabri Bey tarafından vukubulan teklif kabul edilmedi. Nizamnamei Dahilinin sekiz ve onikinci maddelerinin tadiline dair teklifin reddine ve 111 nci maddesinin tadiline dair Nizamnamei Dahilî Encümeni mazbataları müzakere ve kabul ve berayı teneffüs Celse tatil edildi.

İKİNCİ CELSE

Fethi Beyefendinin Riyasetleriyle küşadedilerek Kütahya Mebusu Receb Beyin, Temenni takrirleri hakkındaki teklifi kanunisine dair Nizamnamei Dahilî mazbatasının müzakeresine başlandı. Cereyan eden müzakere neticesinde Karahisarı Şarkî Mebusu Ali Süruri Efendinin esası bir Nizamnamei Dahilî tedvin edilinceye kadar temenni takriri usulünün kemakân idamesi hakkındaki takriri kabul ve İzmir Mebusu Celâl Beyin, Meclisin ihtiyacat ve vaziyeti hâzırasına göre bir Nizamnamei Dahilî vücuda getirilmesine dair takriri Nizamnamei Dahilî Encümenine havale edildi.

Badehu İstiklâl Madalyası Kanununa madde müzeyyele ilâvesine dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbatasını kıraat ve kabul olundu. Ruznamenin onuncu maddesini teşkil eden Mükellefiyeti Askeriye Kanununun 118 ve 121 nci maddelerinin tadiline dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbatasını mevzuubahsolmuş ise de vaktiyle Heyeti Umumiyece tehirî kabul edilmiş olduğundan

müzakeresinden sarfı nazar olunarak Cumartesi günü ictima edilmek üzere Celseye nihayet verildi.

Reis
Ali Fethi

Kâtip
Siird
Mahmud

Kâtip
Zonguldak
Ragıb

2. — SUALLER, CEVAPLAR

1. — *Diyarbakir Mebusu Zülfü ve Maraş Mebusu Midhat beylerin, Rum Patrikhanesine dair şifahi sual takriri Adliye Vekâletine havale olunmuştur. (6/70)*

REİS — Zaptı sabık hulâsası hakkında bir mütalâa var mı efendim? Zaptı sabık hulâsası aynen kabul edilmiştir.

NURİ B. (Kütahya) — Reis Beyefendi, bundan birkaç gün evvelisi Ankara ve İzmir şehirleri hakkında bir Sükna Kanunu vardı. Elan gelmemiştir. Bu, iki şehir sekencesini müteessir eden bir mesele mühimmedir. Rica ederim nerede ise Heyeti Umumiyeye gelsin.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Adliye Encümenindedir. Biran evvel Heyeti Celileye takdime çalışıyoruz efendim.

3. — EVRAKI VARİDE

Mazbatalar

1. — *Hududu Millî haricinde kalan erkân, umera, zâbitan ve memurini askeriye hakkındaki Kanunun dördüncü maddesinin tefsirine dair (3/165) numaralı Başvekâlet tezkeresi ve Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası (Ruznameye)*

2. — *İkinci sınıf ihtiyat zâbitanına dair olan 15 Teşrinievvel 1339 tarihli Kanunun birinci maddesinin fıkraî ahiresinin tefsirine dair (3/185) numaralı Başvekâlet tezkeresi ve Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası (Ruznameye)*

3. — *Dersim Mebusu Feridun Fikrî Beyin, İhtiyat Zâbitanından arzu edenlerin sınıfı muvazzafa nakilleri hakkında (2/28) numaralı teklifi kanunîsinin reddine dair Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası*

REİS — Okunacak:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İhtiyat zâbitanından arzu edenlerin sınıfı muvazzafa nakline dair Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin 9 . 9 . 1339 tarihinde Heyeti Umumiyeden encümenimize muhavvel teklifi kanunîsi tetkik ve müzakere edildi. Umumi terhisten evvel Müdafaa-i Milliye Vekâletince sicilleri müsa-idolan ve arzu eden ihtiyat zâbitanı 22 Tem-

muz 1339 tarih ve 9794/25282 numaralı tamimle sınıfı muvazzafa nakledilmişlerdir. Seferberliğin ilgasından sonra bâzı teşkilâtın ve müesseselerin lâğvı hasebiyle kadro ve bütçe mülâhazasıyla binlerce muvazzaf zâbitan esbabı muhtelifi kanuniyeye tevfiakan tekaüde sevk olunurken ihtiyat zâbitanının sınıfı muvazzafa nakillerinin münasibolmadığına encümenimizce müttefikan karar verilmiş olmakla berayı tasvip Heyeti Umumiyeye arz edilmek üzere Makamı Riyasete takdim olunur.

Müdafaa-i Milliye Encümeni

Reisi	Mazbata Muharriri
Karahisarı Sahib	Eskişehir
Ali	Mehmed Arif
Kâtip	Âza
Zonguldak	Kastamonu
Yusuf	Hâlid
Âza	Âza
Kastamonu	Ertuğrul
Ali	Râsim

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Efendim muvazzaf zâbitanın ordudan çıkarıldığı bir zamanda ihtiyat zâbitanına vazife verilemeyeceği hakkındaki mütalâa esas itibarıyla doğru olabilir. Fakat bendenizin kasdettiğim; muvazzaf

zâbitan ile ihtiyat zâbitanı arasında fark yoktur. Ben, mülâzimleri kastediyorum. Ben; mülâzimleri, yüzbaşılı, genç zâbitleri kastediyorum. Heyeti Celîlenin malûmudur ki seferberlik bîdayetinden, yani 1330 tarihinden beri Mektebi Harbiye işlenmemiştir. Mektebi Harbiye bu tarihten itibaren talebe yetiştirmemiştir. binaenaleyh; bugün genç olarak yirmi yaşından otuz yaşına kadar olan safhada bulunan muvazzaf ve ihtiyat zâbitan arasında hiçbir fark yoktur. Hepsi müsavidir. Bunlar kısmen muvazzaf olarak orduya dâhil olmuşlardır. Kısmende ihtiyat olarak girmişlerdir. İkisi de aynı vaziyettedir. Binaenaleyh; aralarında esaslı bir fark yoktur ve bunların içerisinde geçende intihar eden bir zatın vaziyeti malûmunuzdur. Bâzı efendiler vardır ki askerliği tamamıyla benimsemişlerdir. Şimdi askerliği bütün ruhiyle benimseyen ve ordudan ayrılmak istemiyen, bütün ruhiyle askerliğe merbut olan kıymetli, genç evlâdı vatanın ordudan ihracı için vesile yoktur. Bendeniz; muvazzaf genç arkadaşlarımızın orduda kalmalarını nasıl takdir ediyorsam, genç ihtiyat zâbitleri içerisinde de orduya merbutiyet göstererek hayatı askeriyelerinin ordu dâhilinde inkişaf etmesini; mesleke, askerliğe raptetmiş olanların da kabulünü doğru görüyorum. Encümenin mütalâası vârit değildir. Bizim istediğimiz; ihtiyat zâbiti olduğu halde mülâzımlığa, yüzbaşılığa çıkmış, yani orduda bütün kabiliyet ve iktidarlarını göstermiş olanların ordudan ihraçedilmeyerek sınıfı muvazzafa nakilleridir. Binaenaleyh bunların en büyük emelleri olan ordudan ihraçedilmeleri doğru değildir.

Şimdi Müdafaa-i Milliye Vekili Paşa Hazretleri burada yoktur. Bu meseleyi ruznameye alalım. Müdafaa-i Milliye Vekili Paşa Hazretleri de hazır olduğu halde müzakere edelim. O zaman zannederim ki bu genç arkadaşlarımızın hukukunu temin ve arzularını tatmin edebiliriz. Teklifimin Müdafaa-i Milliye Vekili Paşa Hazretleri hazır olduğu halde müzakere edilmesini teklif ediyorum.

REİS — Efendim ihtiyat zâbitanından arzu edenlerin sınıfı muvazzafa nakilleri hakkındaki Dersim Mebusu Feridun Fikrî Beyin teklifi kanunîsinin reddine dair olan Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatasını okuduk. (Gürültüler) Sahibi teklif Feridun Fikrî Bey, Müdafaa-i Milliye

Vekili Paşa Hazretlerinin huzuru ile müzakere edilmek üzere ruznameye alınmasını teklif ediyorlar. Reyi âlinize vaz'edeceğim. (Kabul, ret sesleri)

VEHÎ B. (Karesi) — Efendim, bendeniz bunun aslını biliyorum. Müdafaa-i Milliye; bütün ihtiyat zâbitanına, «Arzu edenler kalsın», diye teklif etti. Binaenaleyh; kalmasını diyerek karar vermek doğru değildir. Müdafaa-i Milliye Vekili Paşa Hazretlerinin huzuriyle bu meselevi müzakere edelim. Çünkü daha evvel Müdafaa-i Milliye Vekâleti; bendenizin bildiğim birçok ihtiyat zâbitanına, umum ihtiyat zâbitanına, «Arzu edenler orduda kalabilirler, muhayyerdirler.» dedi. Kalmak arzu edenler; terhis edilmediler, kaldılar. Şimdi biz burada kabul edilemez dersek, yani reddedersek Müdafaa-i Milliye Vekâletinin evvele almış olduğu ihtiyat zâbitlerinin vaziyeti müşkülleşir. Vekâletin de vaziyeti müşkülleşir. Onun için bunu Müdafaa-i Milliye Vekili Paşa Hazretlerinin huzuriyle müzakere edelim. En muvafığı budur.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Usul hakkında söyleyeceğim. Müsaade buyurur musunuz?

REİS — Buyurun!

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Efendim encümen teklifi reddetmiştir. Encümenin mazbatasına reye konur. Eğer mazbata reddedilirse teklifi müzakere edilmek üzere ruznameye alınır. (Ruznameye alalım, sesleri)

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Ruznameye alınmasını reye koymalı.

REİS — Encümenin mazbatasına reddi mutazammındır.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Efendim! Usul, Süleyman Sırrı Beyin buyurdıkları şekli âmir değildir. Ortada bir teklifi kanunî vardır. O da ihtiyat zâbittanından orduya hizmet etmek arzusunda bulunanların muvazzafan orduda kalmalarına dairdir. Bunu encümeni aidi, yani Müdafaa-i Milliye Encümeni şayanı mütalâa görmemiş, reddetmiştir. Binaenaleyh bu mazbata badelkırâe mesele her halde müzakere edildikten sonra kabul veya reddine karar verilmelidir. Onun için teklif sahibi Feridun Fikrî Bey bu husustaki müzakerenin Müdafaa-i Milliye Vekilinin huzuriyle yapılmasını teklif ediyor. Bendeniz de aynı mütalâaya iştirak ederim.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Bende-
niz, dört senelik teamülden bahsediyorum. Arkada-
daşım içtihadattan bahsediyor.

REİS — Efendim sahibi teklif, bu mazbata-
nın ruznameye alınarak müzakere edilmesini tek-
lif ediyorlar. Binaenaleyh sahibi teklifin fikrini
reyi âlinize arz edeceğim. İşbu teklifi kanununun
ruznameye alınarak ayrıca müzakeresini kabul
edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye koyuyor-
rum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Ruz-
nameye alınması kabul edilmiştir efendim.

Takrirler

1. — *Mardin Mebusu Necib Beyin, müstacel
ruznamenin dördüncü maddesini teşkil eden Affı
Umumî Kanununun müstacelen ve sair hususata
tercihan ve takdimen müzakeresine dair takriri*

REİS — Okuyoruz.

Riyaseti Celileye

Adliye Encümeninden verilip müstacel ruz-
nameye alınan Affı Umumî Kanununun Cumar-

tesi günü içtimamda müsacelen ve sair hususata
takdimen müzakeresini arz ve teklif eylerim.

Mardin
Necib

NAİM HAZİM Ef. (Konya) — Efendim
Muallimler Kanunundan birkaç madde kalmış-
tır. Lütfen onu ikmal edelim.

NECİB B. (Mardin) — Affı Umumî müsta-
celdir, teahhür edemez.

REİS — Bunu reyi âlinize arz edeceğim.
Müstacel ruznamenin dördüncü maddesini teşkil
eden Affı Umumî Kanununun müstacelen ve
sair hususata takdimen müzakeresini kabul eden-
ler lütfen el kaldırsın. (Kabul sesleri) Aksini re-
ve vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler el kaldırsın.
Kabul edilmiştir efendim.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Kabul edilmemiş-
tir efendim, ekseriyet yok.

REİS — Necib Beyin takririni kabul eden
rûfeka lütfen ayağa kalksın. Aksini reyi âlinize
vaz'edeceğim. Kabul etmeyenler lütfen ayağa
kalksın. Kabul edilmemiştir.

4. — ÂZAYI KİRAM MUAMELÂTI

1. — *Bâzi mebuslara izin verilmesine dair
Divanı Riyaset kararı*

Heyeti Umumiyyeye

Âtide esamisi muharrer âzayı kiramın hizala-
rında muharrer müddetlerle mezun addi Divanı
Riyasetin 6 . 12 . 1339 tarihli Onüçüncü İçti-
mamda tensibedilmiş olmakla Heyeti Umumiye-
nin nazarı tasvibine arz olunur efendim.

8 Kanunuevvel 1339

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Reisi

Ali Fethi

Faîk Bey (Tekirdağ) Üç ay, tabip raporuna
müsteniden,

Atâ Bey (Niğde) Birbuçuk ay, tabip raporu-
na müsteniden,

Ali Saib Bey (Kozan) Birbuçuk ay, tabip
raporuna müsteniden,

Resul Bey (Bitlis) Yirmibeş gün, tabip ra-
poruna müsteniden,

Hâzım Bey (Niğde) Birbuçuk ay, tabip ra-
poruna müsteniden,

İsmet Bey (Çorum) Bir ay tabip raporuna
müsteniden,

Şükrü Kaya Bey (Menteşe) Birbuçuk ay,
Abdullah Azmi Efendi (Eskişehir) Birbuçuk
ay,

İsmail Bey (Karahisar Şarkı) Bir ay,
Faliş Rıfıkı Bey (Bolu) Birbuçuk ay,
Cevdet Bey (Kütahya) Birbuçuk ay,

MUSTAFA B. (Tokad) — Arkadaşların ço-
ğunun yüzünü görmedik. Şurada altı ay devam
ettik. Seksen kişi geldi gitti.

REİS — Efendim Divanı Riyasetçe tensibe-
dilen ve hizalarında gösterilen müddetlerle arka-
daşların mezuniyetlerini kabul eden rûfeka lütfen
el kaldırsın. Aksini reye koyuyorum. Kabul
etmeyenler el kaldırsın. Bu müddetlerle mezuni-
yetleri kabul edilmiştir.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisar Şarkı) — Bun-
dan sonra isimlerin ayrı ayrı reye konmasını ister-
ham ederim. Eskiden beri teamül de böyledir.

REİS — Efendim! Geçen defa ayrı ayrı re-
ye koydum. Rûfeka buyurdular ki: «Hepsi bir
arada okunsun.» Onun üzerine ben de hepsini
birden reyi âlinize vaz'ettim.

2. — Müddeti mezuniyetini tecavüz ettiren mebusların tecavüz ettirdikleri müddetin mezuniyeti kanuniyelerinden mahsubu hakkında Divanı Riyaset kararları

REİS — Okuyoruz.

Heyeti Umumiyyeye

Haftalık mezuniyetlerini tecavüz ettiren âti-de esamisi muharrer âzayı kiramin haftalık mezuniyetleri de dâhil olduğu halde hıızalarında muharrer müddetlerin mezuniyeti kanuniyelerinden mahsubu 6 . 12 . 1339 tarihli onüçüncü Divan Riyasetince tensibedilmiş olmakla Heyeti Umumiyyenin nazarı tasvibine arz olunur efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Reisi

Ali Rethi

Ahmed Şükrü Bey (Dersim) Onaltı gün.
Muhiddin Bey (Elâziz) Onaltı gün,
Abdullah Bey (Trabzon) Ondokuz gün,
Cemil Bey (Tekirdağ) Onbeş gün,
Ruşen Eşref Bey (Karahisarı Sahib) Oniki gün.

ABDULLAH B. (Trabzon) — Efendim, ben-denize dokuz gün tecavüzü müddet gösterilmiştir. Bu yanlıştır. Gidip gelmem on gündür. Eğer azimet, avdet müddeti mezuniyete dâhil ise hiç geçirilmiş gün yoktur. Eğer dâhil değilse iki gün fark vardır, yani iki gün geçirilmiştir. Tashihini rica ederim. O yolda takrir verdim. Eğer böyle ise tashih edilsin, yanlıştır.

REİS — Diğer rüfekanın haftalık mezuniyetlerini tecavüz ettirdiklerinden müddeti kanuniyelerinden mahsubunu reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Efendim! Siird Mebusu Halil Hulki Bey hakkında Divan kararı var, okuyacağız:

Heyeti Umumiyyeye

Bir aylık mezuniyetini dört gün tecavüz ettiren Siird Mebusu Halil Hulki Efendinin mâzereti meşruasına mebnî tecavüz ettirdiği mezkûr müddetin mezuniyeti kanuniyesinden mahsubu 8 . 12 . 1339 tarihli Onüçüncü Divanı Riyasetçe tensibedilmiş olmakla Heyeti Umumiyyenin nazarı tasvibine arz olunur efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Reisi

Ali Fethi

REİS — Efendim! Siird Mebusu Halil Hulki Efendinin müddeti mezuniyeti olan bir aydan dört gün tecavüz ettirdiğinden dolayı bu müddetin mezuniyeti kanuniyesine mahsubunu kabul buyuran rüfeka lütfen el kaldırsın. Aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul buyurmayan rüfeka lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Efendim! Konya Mebusu Hacı Bekir Efendinin mezuniyeti kanuniyesinden otuz dört günü tecavüz ettirdiğine nazaran Divan Kararı vardır; okuyacağız:

Heyeti Umumiyyeye

Konya Mebusu Hacı Bekir Efendinin sureti musaddakası merbut takrir ve tabip raporu 6 . 12 . 1339 tarihli Onüçüncü Divan Riyasetince ledettezekkür; mîri mumaileyhin mezuniyeti kanuniyesini istimalden sonra otuzdört gün tecavüz ettirdiği anlaşılmalıkeyfiyetin Heyeti Umumiyyeye arzı tensibedilmiştir efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Reisi

Ali Fethi

REİS — Efendim, mazereti sıhhiyesine mebnî mezuniyetini otuzdört gün tecavüz ettirmiş olan Konya Mebusu Hacı Bekir Efendinin bu tecavüzü müddetin mezuniyeti kanuniyesine mahsubedilmesini reyi âlinize arz edeceğim. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul buyurmayanlar lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Tezkereler

1. — Rumelinden hicret eden Türklerin ihtiyacatına medar olmak üzere bir iane kutusu açıldığına dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi

Heyeti Umumiyyeye

Rumeli'den muhaceret eden Türklerin ihtiyacatına medar olmak üzere Meclis âzayı kiramı tarafından muayyen bir nisbette teberruatta bulunulması hakkında Heyeti Celileden muhavel İstanbul Mebusu Hamdullah Subhi Bey ve dört refikimin takriri Divanı Riyasetin 6.12.1339 tarihli Onüçüncü İçtimamında tezekkür edilmiş ve ruznamenin münasip mahalline vaz'olunacak kutuya tediyat vukuunda, âzayı kiramin arzu ede-

cekleri meblâğı atacakları tabii görülmüş olmakla Heyeti Umumiyyeye arz olunur efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Reisi

Ali Fethi

REİS — Efendim bu hususta bir takrir verilmiş ve Divanı Riyasete havale edilmişti. Divanı Riyaset de veznedede bir kutu açılmasını ve arzu eden rüfekanın teberruatta bulunmasını muvafık görmüştür. Malûmat ikabilinden tensibi âlinize arz ediyorum.

Efendim Kastamonu Mebusu Necmeddin Molla Bey hakkında Divan kararı vardır, okuyacağız :

Heyeti Umumiyyeye

Kastamonu Mebusu Necmeddin Molla Beyin bir ay müddetle mezun addi Divanı Riyasetçe tenzih edilmiş olmakla Heyeti Umumiyyenin nazari tasvibine arz olunur efendim .

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Reisi

Ali Fethi

REİS — Efendim Necmeddin Molla Beyin mâzeretine mebni bir ay mezuniyetini kabul buyuran rüfeka lûtfen el kaldırsın.

MUSTAFA VASFİ B. (Tokad) — Efendim Mecliste bir ay oturmamıştır; gidip geliyor.

REİS — Efendim! Hasta olduğu anlaşılıyor. Binaenaleyh o itibarla reyî âlinize arz ediyorum.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Efendim hastası vardır, onun için avdet edememiştir.

REİS — Efendim müsaade ederseniz reyî âlinize vaz'edeceğim. Mezuniyetini kabul buyuran rüfeka lûtfen el kaldırsın. Aksini reyî âlinize arz ediyorum. Kabul buyurmıyanlar lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

(Sualler, cevaplar (devam))

2. — *Mersin Mebusu Besim ve Niyazi beylerin, Mersin'in son teşkilâta göre müstakillen idaresi lâzımgeldiği halde el'an Adana'ya merbutan idare olunması esbabı hakkında sualleri ve Dahiliye Vekili Ferid Beyin şifahi cevabı (6/63, 6/65)*

REİS — Efendim Niyazi Beyin takririni okuyacağız :

Riyaseti Celileye

Mersin Vilâyeti Teşkilâtı Esasiye Kanununa muhalif olarak halen Adana Vilâyetine merbutan idare edilmektedir.

Mersin'in ehemmiyeti mevkiye ve İktisadiyesi müstagnii arz ve izahtır. Beş milyon liraya baliğ olan Gümrük ve İstihlâk rûsumu ve Harb Kazancı Vergisi haricolmak üzere birbuçuk milyon liraya karip varidatı umumiyesi, ihtiyacat ve hidamatı muhallilesine tamamen kâfi varidatı hususiyesi bulunan bu vilâyetin Adana'ya merbutan idaresi, muamelâtı Hükümeti işlâk ve umuru mahalliyeyi işkâl etmektedir. Hemen bütün hivalar vilâyet namı altında doğrudan doğruya Dahiliye Vekâleti tarafından idare edilmekte olduğu halde Mersin'de bu gayrikanunî ve gayritabii şeklin idamesi esbabının Dahiliye Vekâletince şifahen izah edilmesini arz ederek sual takririni tekdîm ediyorum.

Mersin

Niyazi

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisar Şarki) — Reis Beyefendi niçin bu ruznamei müzakeratta yoktur?

REİS — Efendim geçen günkü ruznamei müzakeratta mevcudolan bir suale Dahiliye Vekili Beyefendi hâzır olmadıkları için cevap verememişlerdi. Vekil Beyefendi bugün bu saatte cevap verecektir. Sual sahibi buradadırlar. Vekil Beyefendi cevap vereceklerini söylüyorlar.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya) — Efendim ruznamede muharrer olan...

BESİM B. (Mersin) — Reis Beyefendi müsaade buyurur musunuz?

REİS — Aynı mesele hakkında mı efendim?

BESİM B. (Mersin) — Evet efendim, benim de takririm vardı. Lûtfen okunsun.

REİS — Efendim! Mersin Mebusu Besim Beyin takririni okuyacağız.

Riyaseti Celileye

Teşkilâtı mülkiyemiz - Teşkilâtı Esasiye Kanununu mucibince - vilâyet, kaza, nevahiden ibaret olduğu ve buna binaen geçenlerde Dahiliye Vekâletince yapılan bir tamim üzerine bilûmum elviyei mülhaka ve gayrimülhakanın (vilâyet) unvan ve idaresine kalbedildiği halde evvelce elviyei mülhakadan olan (Mersin) sancağı elyevm ismen vilâyet ve fakat resmen ve fiilen Adana'ya merbut olarak idare edilmektedir.

Eğer teşkilâtı vâkıa kanuna müstenit ve umum elviyei mülhaka ve gayrimülhakanın vilâyete kalbini müstelzim ise Mersin'in bu hüküm-

den istisna edilmesinin esbabı nedir? Veyahut Mersin hakkında bu kanun ne vakit tatbik olunacaktır?

Bu hususa dair Dahiliye Vekili Beyefendinin şifahen cevap vermelerini talebederim.

Mersin
Besim

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya)
— Efendim, Ergani Mebusu Kâzım Vehbi Beyin de bir takriri vardır. O da okunsun!

3. — *Ergani Mebusu Kâzım Vehbi Beyin; Ergani vilâyetinin elan Diyarbakir'e merbut olması esbabına dair sualine Dahiliye Vekili Ferid Beyin şifahi cevabı (6/59)*

REİS — Efendim! Ergani livasının elan Diyarbakir'e merbut olması esbabına dair Ergani Mebusu Kâzım Vehbi Beyin bir takriri vardır. Onu da okuyoruz :

- Riyaseti Celileye

26 Teşrinisani 1339

b) Ergani vilâyetinin elan Diyarbakir vilâyetine merbutiyetini muhafaza etmesinde ve İdarei Umûmiyei Vilâyat Kanununun tâyin ettiği hukuktan müstefidolamamasındaki esbabın şifahen izah buyurulmasını Dahiliye Vekili Ferid Beyefendiden talep ve rica eylerim efendim.

Ergani Mebusu
Kâzım Vehbi

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya)
Efendim Ergani Mebusu Muhterem Kâzım Vehbi Beyefendi ve Mersin Mebusu muhteremleri Niyazi ve Besim beyefendilerin bu husustaki sualleri Heyeti Celilenize arz edildi. Müsaade buyurulursa üçü de aynı meseleye dair olduğundan hepsine birden cevap vereyim.

RASİH Ef. (Antalya) — Üçüne birden cevap vermek zannetmem ki muvafık olsun. Aynı ayrı verilsin!

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya)
— Efendim filhakika.. (Ayrı ayrı sesleri)

RASİH Ef. (Antalya) — Ayrı ayrı reye konmalıdır.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla)
— Malûmuâliniz Nizamnamede sual hakkında bir kayıt vardır ve sual hakkındaki kayıt, sual sahibinin yalnız bulunmasını âmiridir. Yani her sual ayrı ayrıdır. Hattâ bir sual takririne de iki kişi imza atamaz. Bunun muhalifi olarak yapılanları var. Fakat gerek Ergani hakkında olsun, gerek Mersin hakkında olsun; vâkı olan

suallerin esası bir, mevzuu bir, esbabı mucibesi bir, tabiidir ki, verilecek cevap da birdir. Binaenaleyh - yine kendilerinin hakkı kelâmı mahfuzdur - her birerleri kendilerine ait fikirleri burada Heyeti Celilenize irat buyuruyorlar; fakat aynı meseleyi üç kere tekrar etmeyi irade buyurursanız bendeniz de maruzatımı üç kere tekrar edeyim. Eğer bu sıdai mucip ise heyeti mecmuasına birden cevap vereyim. (Ayrı ayrı cevap veriniz, sesleri) Hakkı âlinizdir, efendim. Bendeniz hakkınızı tecavüz etmek kudret ve salâhiyetine malik değilim.

SARACOĞLU ŞÜKRÜ B. (İzmir) — Suallerden birisi istizaha kalbedilirse..

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla)
— Hepsi aynı sual ve aynı cevaptır. (Gürültüler...) Peki, efendim! O halde müsaade buyurunuz; kabul ediyorum. Evvelâ Ergani Mebusu muhteremine, ondan sonra da diğerlerine cevap vereyim.

Efendim malûmuâliniz, bugün; 77 tane vilâyetimiz mevcuttur. Yani 77 vilâyete munkasem olmak üzere aramız birtakım manatık idariyeye taksim edilmiştir. Fakat bunlardan on tanesi mevcuttur ki, bunlar gerek idare noktai nazarından, gerek inzibat ve gerekse idarei mahalliye noktai nazarından mülhak bir surette idare edilmektedir. Bunlar da Mersin, tabii Ergâni'den bahsederken Mersin kelimesini telâffuz etmeme müsaade buyurursunuz - (Handeler) Cebelibereket, Kozan, Gelibolu, Tekirdağ, Kırkkilise, Ergâni, Hakkâri, Üsküdar ve Beyoğlu'dur. Bu on daireyi mülhak bir surette idare ediyoruz. Bunların - arz ettiğim gibi - idareleri müşterek, jandarma teşkilâtı müşterek ve idarei hususiyeleri müşterek; fakat her şeyden evvel şunu arz ederim ki, bu suretteki idare bugünkü Heyeti Vekile tarafından icat ve ihtira edilmiştir. Biz bu liva veya vilâyetlerin idaresini ne suretle aldıkça o suretle idare ettirdik. Yani yeni bir şekil değildir. Öteden beri mevcut bir şeklin idamesidir. İdareye başladığımız zaman tabiidir ki, vaziyetteki bu gayritabîliği bendeniz de görülmü ve bu gayritabîliği doğrudan doğruya bu arz ettiğim daireleri müstakil bir surette idare haline kalbederek veyahut mülhak olarak idarede devam ederek han-

gisinde devamın nâfi olacağını, memleketin menafii umumiyesi noktai nazarından tetkik ettim ve bu tetkikatım neticesinde bir müddet daha böyle mülhak bir surette idare edilmesini menafii umumiyemize muvafık gördüm ve bu fikrimi Heyeti Vekileye arz ettim. Heyeti Vekile de bendenizin mâruzatım dâhilinde olarak bir müddet daha idare edilmeyi muvafık gördü ve tensibetti. Niçin bir müddet daha diyorum. Çünkü aşağıda arz edeceğim veçhile alelûmum teşkilâtı idariyemiz, vilâyetlerimizin hudutlarını teşkil eden arazinin tesbit ve tanzim edilmesi hakkında gerek bizden evvelki Heyeti Vekile ve gerek bu Heyeti Vekilenin ve belki de âzayı Muhtermeden birçoklarının kaani buldukları birçok hakikat vardır ki, o da vilâyetlerimizin vaziyeti hazırasının birtakım teşkilâtı cediyeye ihtiyacı katîsi bulunduğu noktai nazarıdır Binaenaleyh Dahiliye Vekâletinde derdesti teklif ve tanzim bulunan ve Heyeti Celilenize bir ay zarfında takdim edilmesi muhtemel bulunan kanun, Heyeti Celilenize takdim edilene kadar bu vaziyeti boz mamayı, vaziyeti bulduğumuz gibi idare etmeyi muvafık bulduk. Fakat efendiler! Gerek Kâzım Beyefendi ve gerek Niyazi ve Besim beyefendiler bu mesele hakkında evvelce bendenize müracaat ettiler. Bu hususu kendileriyle saatlerce müzakere ettik. Müdâvelei efkâr ettik. Tabii, muhtelif nıkatı nazar teati edildi. Fakat bendenizin mâruzatıma kanaat buyurmadılar. Onun için sual haline kalbetti ve Heyeti Celilenize bir surette mâruzatta bulundular. Buyuruyorlar ki, «Vilâyet ismini taşıyor; mülhak vilâyet olur mu?» Mülhak vilâyet olur; mülhak vilâyet olmaz. Bu bir telâkki meselesidir. Nitekim müstakil mutasarrıflık, mülhak mutasarrıflık olmuştur.

KÂZIM VEHBİ B. (Ergani) — Fakat mutasarrıflık, beyefendi, vilâyet değil...

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Evet, mutasarrıflık ve vilâyet mülhak vilâyetin olmamasına dair de bir kaydı sarih yoktur. «Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile vaziyete mugayirdir» diyorlar. Efendim! Teşkilâtı Esasiye Kanunu bu husustaki

mugayereti değil evvelce arz etmiş olduğum veçhile bütün teşkilâtı vilâyatımızın tanzimi hakkında âmir bulunduğu kanaatindeyim. Teşkilâtı Esasiye Kanununun onuncu maddesi şu suretle tahrir edilmiştir.

«Madde 10. — Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet noktai nazarından vilâyetlere, vliâyetler, kazalara, kazalar da nahiyelere munkasemdir. «Şimdi efendim, Heyeti Celilenize sorarım. Coğrafi vaziyet, iktisadi münasebet noktai nazarından vilâyetlere tefriki ve Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzda mevcut bulunan ve coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet niçin konmuştur? Eğer bu, evvelce coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebetlerin mevcudolduğu suretinde telâkki edilseydi anlardım. Coğrafi ve iktisadi münasebetin konmasındaki esası memleketimizin teşkilâtı idariyesini, iktisadi ve coğrafi bir surette tanzim ve birtakım esaslara raptetmek hususunun vâzı kanunda mevcut bulunmuş olmasından başka hiçbir şeye hamledilemez. Binaenaleyh şu kanunun bize emrettiği veçhile memleketimizin teşkilâtı idariyesinin, vaziyeti coğrafiyesine ve münasebeti iktisadiyesine göre tanzim etmek, hem vâzı kanunun fikrinde dâhil bulunan bir gaye ve hem de memleketimizin idaresi ve menafii umumiyesi noktai nazarından elzem bir hareket demektir. Efendiler! Filhakika bu tarzda yeni bir teşkilâta da ihtiyacı âcıl vardır. Çünkü malûmuâliniz vilâyetlerimizi ve livalarımızı müstakil yapmak hususunda bir cereyan bulunduğu esnada; bütün livalarımız istiklâle doğru sevk edilmiştir. Fakat bunun neticesinde gerek idarî, gerek inzibatî, gerek adlî bilhassa malî birtakım rekayısın - başka bir şey demiyeyim - mevcudolduğu görülmüştür. Bu noktai nazardan arzu edilen dereceyi mükemmeliyete îsal edilememiştir. Filhakika mevcut bulunan vilâyetlerimizin içerisinde mütaaddit vilâyetler vardır ki... Meselâ Genç vilâyeti Genç Mebusu darılsın! (Vefat etti sesleri) Meselâ Genç'de 67 000 nüfus var, bütün varidatı umumiyesi 62 000 liradan ibarettir. Burası da vilâyettir. Feridun Bey bura da mıdır? Darılsın! Dersim'den bahsedeceğim. Dersim vilâyeti 57 000 nüfustan ibarettir.

ŞÜKRÜ B. (İzmir) — Buranın nüfusu daha ziyadedir.

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Çok fazladır.

FERİD B. (Devamla) — Bitlis, 30 000 nüfustan ibaret bir vilâyettir.

RESUL B. (Bitlis) — Bugün seksen bin nüfusu vardır.

FERİD B. (Devamla) — Ergani'in seksendörtbin nüfusu vardır.

(Varidatlarını da söyleyiniz sesleri) Bitlis : 173 bin lira. Ergani : 174 bin lira. Efendim Celâl Nuri Beyefendi yüzüme bakıyorlar, fakat söyleyeceğim, Gelibolu : 38 000 nüfustan ibarettir.

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Mevkii siyasisini unutmayınız!...

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — 72 bin lira varidatı vardır. İşte bu tarzda birtakım vilâyetlerimiz vardır. Bunların vilâyet halinde idaresine bilhassa Maliye Vekili Beyefendi mu'tarızdır.

BESİM B. (Mersin) — Mademki üçünü birden söylüyorsunuz, lütfen Mersin'ide okuyunuz.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Geleceğim efendim. Fakat karıştırıyorsunuz.

ALİ SAİB B. (Kozan) — Gümüşane ne kadardır?

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Efendim! Gümüşane'nin nüfusunu mu istiyorsunuz? (Varidatıyla beraber sesleri) Müsaaide buyurun, defterimden bakıp söyleyeyim.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Harba Umumiden evvel 185 000 dir.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Efendim Gümüşane'nin 131 000 nüfusu vardır.

AVNİ B. (Bozok) — Varidatı ne kadar?

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Varidat defterde yok. Varidat için sualime iktiza edenleri ilâve ettim. Cevabımı bitireyim ondan sonra her istediğinizi söylerim.

Şimdi efendim bu sahada idarei umumiye noktai nazarından bu gibi vilâyetlere zengin olan ve varidatı çok olan vilâyetlerin varidatı sevk edilerek idare ihtimali kabül olmaktadır. Bir kere; bu noktai nazardan her halde vaziyeti ıslah et-

mek zarureti aşikârdır. İkincisi; idare ve inzibat noktai nazarından küçük küçük vilâyetlerimiz hakikaten inzıbatı son derece işgal etmektedir. Bugün Heyeti Celilenizin bize bahsetmiş olduğu kuvvet ve kudretin sevkiyle - Heyeti Celilenizin memnuniyetini celbetmek üzere - bilhassa bugüne kadar birçok yekûna baliğ olan ve hapisanelerimizden hariç kalmış bulunan mücrimleri topluyoruz. Nasıl topluyoruz. Efendiler! Bunları eski vilâyetlerimizin hudutları dâhilinde öteye, beriye dağılmış bulunan jandarmalarla mı topluyoruz? Hayır efendim. Vilâyetlerin emrine verilmiş jandarmalarla mı topluyoruz? Hayır efendim. Nasıl topluyoruz? Ancak idarenin bize tahdidetmiş olduğu dairenin çizgilerine mahsur kalmamak suretiyle topluyoruz. Şekavetin oldukça mütekâsif bulunduğu yerlerde, zabıta kuvvetimizi teksif etmek; hudutların devairini tecavüz etmek, bir de jandarmanın eline teşebbüsü vermek, yani teşebbüsü Hükümetin eline getirmek suretiyle buna muvaffak oluyoruz. Fakat tecrübe esnasında bilhassa görüyoruz ki, vilâyetlerimizin hududu içerisinde hapsedilerek o dairenin hududuna gelir gelmez takibettiğimiz falanı, lütfen takibettiriniz demekle, tabîketmek imkânı mefkuttur. Efendiler! Binaenaleyh nerede bir vak'a hâdis olursa, nerede bir mesele çıkacak olursa meselenin çıktığı noktadan itibaren hapisaneye teslim edilinceye kadar takibediyor. (Pek tabii sesleri) Binaenaleyh jandarma noktai nazarından, asayiş noktai nazarından mevcut bulunan vilâyet dairelerimizin bilhassa bâzılarının pek ziyade mahdudolduğunu ve her halde ıslahata muhtaç bulunduğunu arz ediyorum. Mahkeme teşkilâtından bahsetmiyorum. Onun da bazan ziyadeliğinden bahsediyorlar.

İdarei hususiyeye geledim. Efendiler! İdarei hususiye noktai nazarından bu tarzda ufaltılmış bulunan vilâyetlerimizin memleketin mahallî imarı cihetinden faaliyette bulunmadığı Heyeti Celilenizin cümlesi tarafından meşhuttur. Hattâ o kadar ki, İdarei Hususiyeyi Vilâyat Kanununun vermiş olduğu salâhiyetler bu dairede mahdud bulunan vilâyetlerin varidatı ile idare edilemediğinden dolayı bilâkis rücu hâsıl olmuş, memleketinizde mahallî idarelerin inkişafı, idarei hususiyelerin tevsi, tefriki mesai gayemiz olduğu halde maalesef tatbikatta muvaffak olunamamıştır. Vaktiyle idarei hususiyelere

vermiş olduğumuz birtakım mektep ve saireyi yeniden umumi bütçeye ilhaka mecbur olmuşuzdur. Bu neyi gösterir efendiler? Bu da muhtelif dairelerde bâzı idari ıslahatın vücup ve lüzumunu gösterir. Demek ki, efendiler! Gerek malî, gerek idari, gerek inzıbatı nıkâtı nazardan bu küçük dairelerin, tevsi ve tezyidi değil, bilâkis muhafazasının lâzım bulunduğu kanatı hâsıl olmuştur. Filhakika bu teşebbüs de başlamıştır. Selefi Muhteremim zamanında memleketin, teşekkül etmesi lâzımgeldiği şekil ve hudutlar hakkında tetkikatta bulunulmuş ve bir lâyiha hazırlanmıştır. Bu lâyiha üzerinde bendeniz tetkikatımı da ilâve ederek yakında Heyeti Vekileye takdim edeceğim. Tabii Heyeti Celilenize de takdim edilecektir. Heyeti Celilenizin muvafık ve münasip gördüğü şekilde bu mesele halledilecektir. Heyeti Celilenin malûmudur ki, bu bir meselei kanuniyedir. Yalnız Heyeti Vekilenin halledeceği bir iş değildir. Heyeti Celileniz hâkim ve âmir olmak üzere bu meseleyi hallü fasledecektir. Biz bugün mülhak olmak üzere idare olunup gelen livaların bu vaziyetlerini bozup bunları umumi bir surette tefrik ve teziye ederek idare mi edelim, yoksa bu suretle mi muhafaza eyliyelim? Efendim! Bunlar bugüne kadar merbut bırakılmıştır. Malûmuâliniz Teşkilâtı Esasiye Kanunu 1337 Kânunusanisinin yirminci günü kabul edilmiştir. Muhterem muarızlarımız diyorlar ki, «Teşkilâtı Esasiye Kanununa muarız hareket edilmiştir» Muarız hareket edilmişse her halde bunu biz yapmamışızdır. 1337 Kânunusanisinden bugüne kadar, yani üç sene bu suretle idare edilmiştir. Heyeti Celileniz de bunu bu suretle tasvibederek idare etmişsinizdir.

NIYAZI B. (Mardin) — Heyeti Celile bunu kabul etmemiştir.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Yalnız bugünkü Heyeti Vekilenin yaptığı şundan ibarettir ki, bu husustaki ihtiyacı düşünüp lâzımgelen lâyihai kanuniyeyi biran evvel Heyeti Celilenize takdim etmektir. Efendim bugüne kadar arz etmiş olduğum muhtelif daireler; on daire mülhak olmak üzere idare edilmiştir. Zannedirim ki, üç senedir bunların mülhak olarak idare edilmesinde her halde bir sebep, bir zaruret vardır. Yoksa diğer dairelerin hepsi tefrik edilmişken bu on daire böyle kalmazdı. Efendim! Bunlar hangi dairelerdir? Birincisi

Mersin. Şüphesiz ki, mülhak olarak idare edilen daireler içerisinde en kuvvetli ve en zengindir.

NIYAZI B. (Mersin) — Bu kadarına teşekkür ederim....

RASİH Ef. (Antalya) — Mülhak kalmasında sebep yoktur.

FERİD B. (Devamla) — Efendim! Mersin gerek mamuriyet itibariyle, gerek servet ve ticaret itibariyle her halde kuvvetli bir dairei idaredir. Muarız muhteremime de söyledim. Acaba Mersin'in bu kudreti, bu kuvveti yalnız Mersin'in topraklarından nebean eden bir kuvvet ve kudret midir?

NIYAZI B. (Mersin) — Cevabımız hazırdır.

FERİD B. (Devamla) — Mersin'in kudret ve kuvveti onu teşkil eden ve memleketimizin en feyyaz manatıkından olan Adana gibi ve daha dâhilde bulunan diğer livalar gibi memleketler mahsulât ve faaliyeti ziraiyesinin neticesi olmak üzere Mersin payidar ve kavidir. Yoksa yalnız Mersin hududunu kısa bir surette ayıracak olur ve bu limanı başka bir cihete meselâ Yumurtalık'a tevehh ederseniz orada aynı kuvveti bulabilir misiniz?

NIYAZI B. — Efendim! Cevabımız hazırdır.

FERİD B. (Devamla) — Efendim! Acele etmeyiniz. Cevap vereceksiniz. Ve iki cevap vereceksiniz. Bendeniz bir söyleyeceğim. Efendiler! Adana'nın kuvvet ve kudreti, dağlarla mahdut bulunan bu kıtai arazimizin müttehit ve murtabıt bulunması lâzımdır, Adana bir cüzüdüdür. Fakat bir kül teşkil eden cüzüdüdür. Burası memleketimizin bir sahai ticariye ve iktisadiyesini teşkil eder ki, onun ticaretini, iktisadiyatını hattâ onların bile fevkine geçiyorum, vaziyeti iktisadiyesini birbirinden tefrik etmek doğru değildir. Bilâkis eğer bunlar birbirinden tefrik edilmişse bugüne kadar dünyanın her tarafında takibedilen usule tebean bunları birleştirmek icabeder. Nitekim Teşkilâtı Esasiye Kanunumuz da bunu âmirdir. Coğrafi vaziyet ve iktisadi mü-nasebet...

MAHMUD CELÂL B. (İzmir) — Kim bunu tâyin eder?

FERİD B. (Devamla) — Tabii efendim, tabii. Sözümlü bitiremedim, arz edeceğim. Diğer bir kısma geçiyorum. Meselâ Gelibolu, Kırkkilise, Tekirdağı, bunlar bugüne kadar müttehi-

çolmak üzere idare edilmıştır. (Ne münasebetle, sual harici sesleri)

FERİD B. (Devamla) — Beyefendi! Müsaade buyurunuz! Sulimi bendeniz istediğim gibi söylemek salâhiyetini haizim. Siz de öyle söylersiniz. Sual harici değildir. On tane mülhak daire vardır. Birisi hakkında verilecek karar diğerlerine de şâmilidir. Ve heyeti mecmuası hakkında cari olacaktır. Bir taraf için bir karar verip de diğerlerini istisna etmenin imkân ve ihtimali yoktur. Gelibolu, Tekirdağı, Kırkkilise; Heyeti Celilenizce de bedihi ve aşikârdır ki, hudutları iki üç cihetten ecebî hudutlara mülâsık bulunan bu memleketlerin gerek idare ve gerek inzibat itibarıyla her halde kuvvetli bir merkezîyetle idare edilmesi menafii milliye icabından olduğu içindir ki, bugüne kadar devam etmiştir. Efendiler! Tekrar ediyorum, biz bunu icademedik. Hakkârî'den bahsediyorum. Hakkârî aynı vaziyettedir. Bugün muharrer nüfusu 3 - 4 bini tecavüz etmeyen, varidatı 19 bin lirayı geçmeyen bu arazimiz bugün ismen vilâyettir. Fakat Van vilâyetine merbutan idare edilmektedir. Şimdi arzu buyurur musunuz ki, burada da bir vilâyet teşkilâtı yapalım ve iki hududun ittisak noktasında bulunan ve asayiş noktasında son derecede mühim bulunan bu şehri birtakım cüzü'lere tefrik ederek idare edelim. Bu gayri-kabil ve gayricaidir. Keza diğer iki vilâyet daha vardır ki Üsküdar, Beyoğlu. Şimdi İstanbul idaresinde bu parçalar müteferrik olacak diye bu vilâyetlerin inzibatını avıracamız, teşkilâtını meclisi umumisini ayıracamız ve bu suretle idare edeceğiz. Keza Beyoğlu'nu; Heyeti Celileniz tasvip eder mi? Binaenaleyh efendiler! Bunların vilâyet halinde bir kısmını tefrik etmek. Yani elimize aldığımız idarenin birçok kısmına mülhak desek o zaman yine kanunu kabul etmekle ittihad edeceğiz. Başka türlü'sü yoktur. Binaenaleyh Heyeti Vekile muhtelif nıkata nazardan meseleyi tetkik ederek bunun bir müddet daha haliyle idare edilmesini ve Heyeti Celilenize takdim edilecek vilâyatın hudutlarını irae eden lâyihaî kanunîyeyi arz eyledikten sonra Heyeti Celilenizin vereceği karara ittibaan idare etmeyi daha muvafık gördük. Binaenaleyh efendiler! Bütün mülklerin maliki Cenabı Hak'tır. Fakat bu Türkiye dâhilinde lâzımgelen teşkilâtın, idarenin, Hükümetin siyasetinin idaresi size aittir. Siyasetin âmiri Heyeti Celileniz-

dir. Biz; size vekâleten idare ederiz. Eğer asil olan sizler; dersiniz ki, bugün bu livaların hepsini de vilâyet teşkilâtıyla idare ediniz, buna karşı Heyeti Celilenin iradesini, Heyeti Celilenizin istediğini iffa etmekten başka, mucibince âmel etmekten başka bir şey elimizden gelmez. Biz size sabıka, hali, vaziyeti, menfaati ve bizim fikrimizi arz ediyoruz. Hüküm vermek, karar vermek, Heyeti Celilenizin hakkıdır.

VEHBİ B. (Karesi) — Reis Bey! Müsaade buyurursanız usul hakkında bir şey arz edeceğim; Nizamnameî Dahilinîm yüzsekizinci maddesinde sual hakkında «Falan vak'a doğru mudur. Filân haber Hükümetçe mesmu' olmuş mudur veya sahih midir?» tarzında kısa ve sarîh malûmat talebinden ibarettir, deniyor. Vekil Beyin izahatı yarım saatten fazla, bir saate yakın devam etti. Bilhassa Nizamnamenin 112 nci maddesinde, «Nazırı mesulün cevabını mütaakıp yalnız sual irad eden mebus beyanı mütalâa hakkını haizdir» diyor. Halbuki Vekil Beyden karar istiyor, böyle bir karar vermek bize ait değildir.

REİS — Efendim! Sual hakkındaki Nizamname ahkâmını Vehbi Beybiraderimizin pek güzel hatırlattığı veçhile sualler ne kadar sarîh olacaksa; cevapların da aynı veçhile muayyen olan meseleye munhasır kalması lâzımgelir. Aynı zamanda Nizamname; sual sahiplerinin beş dakikadan fazla söz söylememesini âmirdir. Vekil Bey cevabınız bitti mi?

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Usulü müzakere hakkında söz istiyorum. (Handeler) Beyefendiler! Vehbi Beyin itirazını bendeniz de kabul ediyorum, fakat sualler hakkındaki kayda sual varakalarında da riayet edilmiş olmak şartıyla lütfen Nizamnamenin o maddesini bir daha tekrar buyurur musunuz?

VEHBİ B. (Karesi) — Madde 108 — «Sual, falan vak'a doğru mudur, filân haber Hükümetçe mesmu' olmuş mudur veya sahih midir? Hükümet falan mesele hakkında bir karar vermiş midir veya vermek üzere midir?»

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Şimdi de sualin şeklini okuyunuz, fakat bu sual değil, istizahtır.

NİYAZİ B. (Mersin) — İstizah olduğunu kabul ediyoruz.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Beyefendinin itirazları bendeniz için vârit ise evveleminde sâiler hakkında da vârittir. Binaenaleyh evvelâ bunu tatbik buyurunuz, bendeniz de onu kabul edeyim.

KÂZİM VEHBİ B. (Ergani) — Efendim! Malûmuâlileri Teşkilâtı Esasiye Kanunumuz; Türkiye Devletinin..

NACİ B. (Elâzığ) — Türkiye Cumhuriyetinin.....

KÂZİM VEHBİ B. (Devamla) — Cumhuriyet şekildir, devlet esastır. (Türkiye Devletinin) derecatı idarenin üç olduğunu; vilâyet, kaza nahiyeden mürekkebolmak üzere tesbit etmiştir. Pek mahdut livalar müstesna olmak üzere diğer livalar Teşkilâtı Esasiye Kanunu mucibince müstakil bir idaredir. Bendeniz buraya gelir gelmez bütün liyakati mevkiyesine rağmen merbut bir şekilde idare edilen ve bu itibarla inkişafatı hususiyesini tatmin edemiyen Ergani livasının emsali gibi müstakillen idaresi hakkında o zaman Dahiliye Vekâletinde bulunan Reisi Muhteremimiz Fethi Beyefendiye müracaat ettim ve bu müracaatımla müntahiplerimin bendenize tevdi' etmiş oldukları samimî bir matlabı da ifade etmiş oldum. Bu ahali mütemadiyen müracaatta bulunuyorlardı. Fethi Beyefendi (Yakında teşkilât yapılacaktır, neticeye intizar zaruridir) buyurdular. Bilâhara bir tamim ile Teşkilâtı Esasiye Kanununu fiilen tatbik ve bütün livaların vilâyet haline kalbolunduğunu ve mutasarrıfların isimlerinin valiye tebdil edildiğini tebliğ buyurdular ve bu suretle maksat hâsıl oldu zannettik. Ferid Beyefendinin mantıkları çok kuvvetli, çok kaadir ve hattâ kahindir. Fakat vilâyetin vilâyete merbut olması, aynı sıfat ve hüviyeti resmîyeyi haiz iki zatın yekdiğerine âmir ve memur mevkiinde bulunması, İdarei Umumiye Vilâyat Kanununun sarahaten tâyin ettiği meclisi umumî hakkından mahrum bir vilâyet mefhumunu tasavvur ediniz; bütün bunlar o kadar sarîh tezatlardır ki bunların telifi kabil değildir. Ferid Beyefendi, Teşkilâtı Esasiye Kanununun maddei mahsusası iktisadî, idarî ve coğrafi noktai nazariyle takyidedilmiş buyurdular. Yani demek istediler ki vilâyetlerin, idarî, iktisadî, coğrafi vaziyetleri yeniden tetkik edilecek ve o tetkikten ve o tetkikin vâzih neticesinden sonra Teşkilâtı Umumiye Kanunu

mucibince vilâyet ve kaza nahiyeye esası kabul edilerek.. Bu doğru olsa bile zannederim ki heyeti umumiyesine şâmil bir mütalâadır. Şu on tane zavallı şey'e teşmil etmeye mahal yoktur. Yani Teşkilâtı Esasiye Kanunu bilûmum livaları bugün vilâyet yapmıştır, kanun sarîhtir. Bunu ne Ferid Beyefendi, ne Heyeti Vekile kendi mütalâatıyla ret ve takyidedemez. Ancak nihai derecede yeni bir teşkilât yapılırsa bunu ancak Heyeti Celileniz yapabilir. İdari, İnzibatî iktisadî noktai nazardan vilâyet olmasına liyakatbaş esbabı şimdi arz etmenin zamanı değildir. Onu zamanında vesaike ihσαιyeyle burada ispat ederim. Nitekim bu mesele hakkında Ferid Beyefendiye bir muhtıra takdim etmiştim. O muhtıra zannederim ki kendilerini tenvir ve ikna' edecek bir mahiyetteydi.

BESİM B. (Mersin) — Efendim! Bendenizin sualim hakkında ayrıca cevap verilmesini rica etmeme rağmen..

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya) — Müsaade buyurun! Arzu ederseniz mâruzatımı bir daha tekrar edeyim.

BESİM B. (Mersin) — Ferid Beyefendi Hazretleri hepsini birden karıştırarak cevap verdiler. Ve hepsine ayrı ayrı erkâm zikrettikleri halde Mersin'e ait erkâmı da zikretmelerini rica ve istirham etmemize rağmen maalesef erkâmdan bahsetmediler. Söylemedikleri cihetleri bendeniz arz edeceğim.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya) — Söyledim, onu da söyledim.

BESİM B. (Devamla) — Maatteessüf elde nevut Nizamname bize beş dakikadan fazla söylemek salâhiyetini vermediği için bendeniz gayet muhtasar olarak ve vesaike müstenit bulularak lîvamızın varidatı umumiyesi ve hususiyesini ve nüfusu umumiyesini ve sonra vaziyeti mevkiye ve coğrafyasını hulâsatan arz edeceğim ve bunun ihσαι ve mukayeseli bir surette Heyeti Celileye arz edeceğim. Evvelâ, varidatı umumiyeden bahis buyurdular. Onu arz edeyim. En yüksek vilâyetlerden elyevm İzmir'in varidatı 1 113 000 liradır. Adana'nın 1 146 000 liradır. Erzurum'un 1 570 000 liradır. Ankara'nın 99 000 liradır. Burdur'un 308 000, Bolu'nun 929 000, Eskişehir'in 188 000 liradır. Antalya'nın 1 146 000 liradır. Efendiler. Mersin'in 3 133 000 liradır. Rûsumat haricolmak üzere

söylüyorum. Ve erkamın belâgatine istinadederek söylüyorum. Mersin'in varidatı umumiyesi üç milyondan fazladır. Mersin'in varidatı umumiyesi de rüsumat hariçtir. Köyden bahsetmiyoruz. Varidatı umumiyeden bahsediyoruz.

Mersin'in varidatı umumiyesi, diğerlerine nisbet kabul etmeyecek kadar faik olduğu gibi varidatı hususiyesi de 174 bin liradır. Efendiler! Mersin'in nüfusundan bahsettiler. Mersin'in nüfusu; evvelce irat buyurdıkları Dersim, Ergani, Gelibolu'nun nüfusundan; hepsinden fazladır. Dersim'in 57 bin, Bitlis'in 37 bin, Ergani'nin 84 bin nüfusu vardır. Halbuki Mersin'in 158 bin nüfusu vardır ve bunun hepsi müstahsıldır. Sonra vaziyeti mevkiiyeden, vaziyeti coğrafiyesinden bahsettiler. Mersin'den daha mühim nasıl bir mevki olabilir? Mersin Anadolu'nun en mühim bir kapısıdır. Bütün Kayseri, Adana, Maraş ve civarının en mühim ithalât ve ihracat membadır, iskelesidir. Sonra buyurdular ki; Mersin'in bu zenginliği kendinden değil, etrafındaki müsait ahvaldendir. Tabii değil midir efendiler? Etrafta müsait teşkilât olmazsa bir memleket zengin olur mu? Bu neye benzer? Bir adama sen zenginsin ama, senin apartmanlarını, varidatını kaldırarak olursak sen fakir olursun. Bu tabii değil midir? Sonra buyurdular ki; Teşkilâtı Esasiye Kanununa bu, muhalif değildir. Teşkilâtı Esasiye Kanununun maddei sarıhasını kendileri de okudular. Bu madde teşkilâtı mülkiyeyi vilâyet, kaza, nahiye olmak üzere üçe ayırıyor. Halbuki kendileri ikisinin ortası bir şekil gösteriyorlar. Ve diyorlar ki; bir muayyen zamana kadar bunu bu suretle idare edeceğiz. Sonra ne kadar verirsek öyle olacak. Efendiler! Heyeti Vekile veyahut Dahiliye Vekili Muhteremi böyle, tadil etmek, tefsir etmek veyahut onu bir müddet teerübe ettikten sonra tekrar istediği şekle koymak salâhiyetini haiz midir? Sonra bir kayıt daha buyurdular. Dediler ki: Teşkilâtı Esasiye Kanununda mülhak vilâyet olmayacağına dair bir kayıt, bir sarahat yoktur. Efendiler! Sıraca vilâyet, kaza, nahiye olmak üzere bunu bildikten sonra artık mülhak halinde vilâyet yoktur diye sarahat vermeye lüzum var mı? Sarahat yok demenin mânası kalır mı? Hülâsa beyefendiler, bendeniz telhisan arz ediyorum. Kendisinin esbap olarak irae ettiği varidatı umumiye, varidatı hususiye, vaziyeti mevkiye ve coğrafiye hiçbirisi bizim için vârit değildir. Varidatımız itibariyle

öyle olmak icabeder. Binaenaleyh bu itibarla izahlarını vârit görmüyorum. Teşkilâtı Esasiye Kanununu sarahaten tatbik etmelerini istirham ediyorum.

NİYAZI B. (Mersin) — Efendim arkadaşlarım icabeden malûmat ve istatistikleri verdikleri için bendeniz onlardan bahsetmiyeceğim. Kısa olarak bâzı noktaları arz edeceğim. Buyurdukları gibi Teşkilâtı Esasiye Kanunu sarıhtir. Teşkilâtı mülkiye vilâyet, kaza, nihayet nahiyelerden ibarettir. Son defa kabul edilmiş olan Tahsisat Kanunu da sarıhtir. Taksimatı mülkiye vilâyet, kaza ve nahiyeden ibarettir. Vilâyât, müstakil vilâyet ve mülhak vilâyet diye ikiye ayrılamaz. Zira, İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunu sarıhtir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgat) — Henüz başlamamıştır. Henüz nahiye teşkilâtı da başlamamıştır.

NİYAZI B. (Devamla) — Müsaadenizle arz edeceğim. İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun yedinci maddesinde deniyor ki: Vilâyetin umur ve menafii hususiyesini tedbir ve onu temsil ve teşhis eden vesaiti idariye, valii vilâyetle meclisi umumii vilâyet, encümeni vilâyettedir. Yetmişyedinci maddeye nazaran vilâyete ait bilcümle umur ve vazaifi hususiyede salâhiyeti icraiye munhasıran valiye aittir. Mersin bir vilâyet olduğu halde Adana'ya merbut olursa salâhiyeti icraiyenin kime aidolması icabeder. Meclisi Umumii Vilâyet Mersin Meclisi Umumii Vilâyeti midir? Yoksa Adana Meclisi Umumii Vilâyeti midir? Vekil Beyefendi bunu nasıl telif ve tevfiik edecektir. Vekil Beyefendi, evvelce mevcudolan usulden ve kaideden bahsediyorlar. Zannedirim bu; hiçbir zaman katı bir delil olamaz. Hata, hatadır. Hatayı sehven yapmakla kendileri de o hatada devam etmiş oluyorlar. Eğer bunu kanuna muhalif görmüşlerse - ki görmeleri icabederdi - tatbik etmemeleri icabederdi. İnzıbattan bahis buyurdular. Rica ederim. Bir hududu siyasiyeden mi bahsediyoruz. Yoksa hududu idariyeden mi bahsediyoruz? Eğer bir şakî, her hangi bir müerim bir vilâyetin hududunu geçecek olursa öteden beri usul olduğu veçhile rüesayı mülkiye ve jandarma daireleri arasında muhabere edilerek mücavir vilâyette de takibi temin edilmektedir.

Bu usul her zaman mümkün ve tatbik edilmektedir. Rica ederim eşkiya mutlaka her han-

gi bir vilâyetin hududu dâhilinde mi geçer? Yoksa vilâyetin hududunu da tecavüz eder mi? Eğer eşkiya bir vilâyetin hududunu tecavüz ederse ne yapacaklar? Bilmuhabere o vilâyet hududu dâhilinde de takibedilmez mi? Sonra Vekil Beyefendi İktisadi Münasebetten bahsettiler. Gayet güzel, Teşkilâtı Esasiye Kanununun zaten bunun için bir madde kabul edilmiştir. Teşkilâtı Esasiye Kanununun yirmi ikinci madesi mucibince vilâyetler İktisadi ve malî münasebetlerle birleştirilerek umumî müfettişlik mntakaları vücuda getirilecektir. Bunu niçin tatbik etmiyorlar. Bu kanunu hemen getirsınler çıkaralım. Esas itibariyle...

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya) — Demek ki, tatbik edilmeyen yalnız bir şey değildir.

NIYAZI B. (Devamla) — Müsaade ediniz. İdareî Vilâyat Kanununda vilâyetler arasında müşterek mesail içinde mevaddı mahsusaya vardır. Arzu buyurulursa okuyalım. (Lüzum yok sesleri) Sonra bir noktayı daha nazarı dikkatimize vaz'etmek isterim. Filhakika, son tabedilen hukuku esasiye kitaplarında da izah edildiği veçhile, Fransa'da büyük manatlık idariye ihdası için bazı projeler vardır. Ancak ulemayı hukuk bu tarzda mntaka vilâyetleri teşkilinden matlubolan ciddî menafiin ezcümle umuru nafiaya ait teşebüslerin vilâyetler arasında «İktisadi tecemmular» esasının kabul ve tevsiî ile daha basit, daha İktisadi ve mahzurdan âri şekilde temin olunacağını beyan etmektedirler. Bu suretle bir vilâyet bir husus hakkında bir vilâyetle diğer bir husus hakkında diğer bir vilâyetle serbestçe muvafakati tarafeyinle teşarükte bulunur. İspanya'da bu usul caridir. Almanya'da muhtelif vilâyetlerin münasebatı İktisadiyesini tanzim için kanun vardır. Harbi Umumî akabinde Fransa'da da Ticaret Nezareti tarafından bu tarzda manatlık İktisadiye teşkil edilmiştir. Binaenaleyh münasebeti İktisadiye bir vilâyetin diğer vilâyete tamamen raptını istilzam etmez. Gerek Teşkilâtı Esasiye Kanununda gerekse İdareî Umumiyeî Vilâyat Kanununda bu ciheti temin edecek maddeler mevcuttur. Sonra efendiler, Mersin vilâyetinden bahsettiler. Mersin'in İktisadi servetinin hinterlândına medyun olduğunu söylediler. Evet, bendeniz bu hususta bir şey söylemiyo-

rum. İzmir'in de servetine onun hinterlândı sebeptir. Eğer İzmir'de mazallah Yunanlıların işgali devam etseydi mevkü İktisadiyesini muhafaza edebilir miydi? Bu hususta fazla bir şey söylemek istemem. Mersin vilâyetinin varidatı yanımda alelmüfredat vardır. Vaktim müsaîdolursa okurum. Görülür ki, memleketin en büyük serveti bizatihi memlekettten neşet etmektedir. Her hangi İktisadi bir cereyan, idari taksimat ile tağyir ve tebdil edilemez ve hattâ hududu siyasiye bile bunu kısmen tedbil ve tağyir edemez. Sorarım Mersin müstakil olmakla İktisadi cereyanın tebeddülü lâzımgelir mi? Mademki İktisadiyat Mersin'de takalize olmuştur, temerküz etmiştir. Bunun tahvili pek müşkül olduğunu Vekil Beyefendi de benden daha iyi bilirler. Efendiler.. Ne yapıyorsunuz? Yeni bir proje ihzar edilip Meclise takdim edilinceye kadar mevcut kanunlara bağlısınız. Bunun hilâfında hareket edemezsiniz. Size Büyük Millet Meclisi iradesini kanunla izhar etmiştir. Bunun hilâfında icra vazifesini vermemiştir. İkinci nokta; proje hazırlıyorsunuz, kanun yapıyorsunuz. Efendiler! Memleket tanınmadan, tetkik edilmeden teşkilâtı idariye üzerinde uğraşamaz. Öyle on vilâyet, yirmi vilâyet, küçükmüş, büyükmüş diyerek, elimize beyaz bir harita alarak çizmekle iş bitmez. Bunun için tetkikatı esasiye ister. Hükümet bu hususta hazır değildir itikadındayım.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya) — Bir de Mersin mülhak kalırsa...

NIYAZI B. (Devamla) — Sonra idareî mülkiye hudutları, diğer cihetten birçok nizamât ile, kavanin ile alâkadardır. Birçok teşkilâtla alâkadardır. Siz intihap dairelerini ne yapacaksınız? İntihap Kanununu mu değiştireceksiniz? Berveçhi peşin onu söyleyiniz. Fransa'da mutasavver rejienal taksimatının asıl saiki büyük intihap daireleri teşkil etmektir. Bizde de bunu mu yapmak istiyorsunuz?

ALİ SAİB B. (Kozan) — İntihaba tesiri yok, mülhak ve müstakilligin.

NIYAZI B. (Devamla) — Elbette vardır. Bunları biz tetkik ederek tadil etmedikçe içtimal, İktisadi, irkî ve sair bütün hususat hakkında tetkikatı lâzimedede bulunmadıkça bir bapta bir kanun lâyihası getirmeyiniz!.. Çünkü Meclis kabul etmez. Böyle bir kanun yapmaya

kadar siz bununla mükellefsiniz. Ve buradan millet kürsüsünden vekil beye soruyorum. Kanun ahkâmını tatbik edecekler mi, etmiyecekler mi?... Etmiyeceklerse istizaha tahvil ediyorum.

REİS — Efendim suallere Vekil Beyefendi cevap verdi. Soru sahipleri de mütalâalarını dermeyan ettiler. Nizamnamemiz mucibince soru zamanı yarım saati tecavüz ettiği için diğer sualleri içtimâi âtiye tâlik edeceğiz. Ruznamei müzakerata geçeceğiz.

AHMED HİLMİ B. (Kayseri) — Bendenizin bir soru vardır. Ona da her halde gelecek ilk içtimâde cevap verilmesini rica ederim.

NIYAZI B. (Mersin) — Vekil cevap versin. Yoksa istizah takririm hazırdir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Vekilin cevap vermeye mecburiyeti yoktur. İstiyen istizah yapar.

REİS — Efendim takrirler var, okuyoruz:
Riyaseti Celîleye

Dahiliye Vekili Muhterem Ferid Beyefendi soru takriri münasebetiyle meseleyi daha şümüllü bir şekilde koyduklarından bunun umumî bir müzakereye kalbini Heyeti Celîleye teklif ederiz.

Antalya
Rasih

Gelibolu
Celâl Nuri

Denizli
Kâzım

REİS — Ruznamemizde böyle bir mesele yoktur. Bunun umumî müzakere olunmasını Antalya Mebusu Rasih Efendi teklif ediyorlar. Reyî âlinize vaz'ediyorum. (Anlaşılmadı sesleri) (Rasih ve Celâl Nuri beylerin takriri tekrar okundu.) (Hacet yok sesleri)

OSMAN NURİ B. (Bursa) — Mesele anlaşıldı. Bu ayrı bir meseledir. Soru ile alakadar olamaz.

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Soru mahiyetinde değildir dediler. Onun için veriyoruz.

REFİK B. (Konya) — Böyle bir usul açılınca hiçbir şey intacedilemez.

REİS — Bu takriri kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmemiştir.

Riyaseti Celîleye

Dahiliye Vekilimizden yaptığım soru hadizatında gayet vâzih ve basit iken buna verdikleri cevabın şümüllü ve mefhumatı soru almış tekbül eder tam ve sarîh bir cevap olarak telâkki edilemiyecek bir mahiyette görülmüş ve hattâ Vekil Beyefendi bir istizahın vukuunu beyan ve onu kabul etmiş olduğunu da kürsüden ifade ve itiraf etmiş olduklarından meselemin gerek Teşkilâtı Esasiye ve gerek İdare-i Vilâyat Kanununa taallûku itibariyle soru takririmi istizaha kalbediyorum.

Mersin
Niyazi

REİS — Nizamname mucibince istizah takririni reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmemiştir.

Riyaseti Celîleye

Mersin ve Ergani vilâyetlerinin müstakillen idaresine karar verilerek ruznameye geçilmesini teklif ederim.

Ergani
Kâzım Vehbi

ALİ SAİB B. (Kozan) — Birçok vilâyetler var. Yalnız onlar değil, Reis Bey! On tane daha vilâyet var.

KÂZIM VEHBİ B. (Ergani) — Efendim bunu böyle reye vaz'etmeden evvel suale cevap verilir. Soru sahibi kâfi görmezse istizaha kalbeder. Böyle olmaz. Meclisin belki söylemiyeceği söz vardır. Bu şekilde söylenemez; münakaşa açıldı; söyliyelim.

ALİ SAİB B. (Kozan) — Sualde münakaşa olur mu?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Efendim reye konmaz. Suale cevap verildimi. Makamı Riyaset doğrudan doğruya ruznameye geçer.

REİS — Efendim on dakika Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı Celse saat : 3.00

(İkinci ve üçüncü celseler hafidir.)

DÖRDÜNCÜ CELSE

Bed'i müzakerat saat : 5,45

REİS — Ali Fethi Beyefendi

KÂTIPLER : Mahmut Bey (Siird), Ragıp Bey (Zonguldak)

REİS — Efendim celseyi aleni olarak kürşad-
ediyorum.

İntihabat

3. *İstanbul İstiklâl Mahkemesi İntihabatı :*

İLYAS SÂMİ B. (Muş) — Efendim celse
aleniye kalbedildikten sonra, İstiklâl mahkeme-
lerinin gideceği kararın aleni olarak verilmesi
icabeder, rica ederim; celseyi aleniyede tekrar
olunsun.

RECEB B. (Kütahya) Reis Bey, bendeniz
bu teklifin aleyhinde söz istiyorum. Bendeniz-
ce, bu Meclisin aleni ve hafi celsesi aynı müsavi
kuvvetle, aynı mâhiyeti haizdir. Hâfi celsede
verilmiş olan kararın aleni surette tekrar teyi-
dine hiçbir vakit lüzum ve ihtiyaç yoktur. Antal-
ya Dairei intihabiyesinden itibaren İstiklâl Mah-
kemesi Heyetinin intihabına başlanmıştır)

REİS — Reylerini henüz istimal etmiyen
rûfeka lütfen reylerini istimal etsin!

[İsthsali âra hitam bulmuştur. İsmail Kemal
Bey (Çorum), Resul Bey (Bitlis), Rihmi Bey (Si-
vas), tasnifi âraya memur edilmişlerdir.]

REİS — Efendim İstanbul'a gidecek İstiklâl
Mahkemesi intihabatının neticesini arz ediyor-
um. İntihabata iştirak eden âzanın adedi (156),
Muamele tamam. (22) müstenkif var, İhsan
Bey Cebelibereket (102) reyle Reisliğe, Vâsif

Bey Saruhan. (105) reyle Müddeimumlîğe, Re-
fik Bey Konya (116), Âsaf Bey Hakkâri (108),
Cevdet Bey (Kütahya) (106) reyle âzalığa in-
tihabedilmişlerdir. Şu halde efendim İhsan Bey
Cebelibereket Reis, Vâsif Bey Saruhan Müddei-
umumî, Refik, Âsaf, Cevdet beyler de âzadır.
Diğer rey alanlara geline; Ahmed Süreyya
Bey Karesi (29), Feridun Fikrî Bey (23), Şe-
fik Bey (Bayezid) (22).

İHSAN B. (Cebelibereket) — Muhterem
efendiler, Meclisi Âlinin bugün ittihaz ettiği
karar dâhilinden ve hariçten gelen bütün suikast-
lara karşı daima bizi muzaffer kılan büyük ruhun
kudretinin bir kere daha tecellisine tezahüre
sebebolacaktır. Hakkımızda izhar buyurulan
teveccühe ansamümül kalb teşekkür ederiz.

Kararlarımızda yalnız selâmeti vatan endişe-
si hâkim olacaktır. Meclisi Âlinin yüksek ve
Âli şeref ve faziletine lâyük bir surette hareket
etmeye çalışacağız ve muvaffak olacağız. Tev-
fik Allahtandır. (Allah muvaffak etsin sesleri,
adalet sesleri)

REİS — Efendim vakit ilerlemiştir. Pazar-
tesi günü saat birbuçukta içtîma, etmek üze-
re Celseyi tatil ediyorum.

Hitami müzakerat ; saat : 6,45

